

Jeugdcultuur: een uitdaging voor de geloofsopvoeding

'Bij het volgende kamp laten ze hun mobieltje maar thuis, dat asociale ding bederft de sfeer,' een kreet van een kampeider. De oude Grieken klaagden al over onhandelbare, oppervlakkige jongeren die maar niet lijken te begrijpen waar het in het leven om draait.

Hoe is dit vandaag? In welke cultuur leven onze jongeren (en wijzelf)? Wat moet je als kerk en als opvoeders met de jeugdcultuur doen? Wie rondkijkt (of -leest), zal ontdekken dat de jeugdcultuur een brede, diverse en complexe beweging is.

Moderne samenleving

Regelmatig, ook in *Nader Bekeken*, is de huidige samenleving geduid als postmodern. Het begrip is inmiddels al ruim twintig jaar in dienst en het roept de vraag op of hiermee het huidige culturele klimaat wel goed beschreven wordt. Naar mijn indruk zet het prefix 'post' ons gemakkelijk op het verkeerde been, want dat suggereert een logisch vervolg op het modernisme. Het prefix 'anti' vind ik passender. De huidige samenleving wil radicaal afstand nemen van het modernisme, van de grote verhalen en de daaraan verbonden idealen.

We leven in een illusievolle samenleving waarin dromen en idealen passé zijn. Waarheid bestaat niet meer, zeker niet *de* waarheid. Ervaring is het sleutelwoord. Ervaring is fragmentarisch; gekleurd door tijd, omgeving, voorkeur en emotie wordt het een kleurrijk palet, maar tegelijk ook onoverzichtelijk. U zult niet verbaasd zijn wanneer ik de huidige samenleving karakteriseer als individualistisch. Het eigen ik, verbonden met ervaring, wordt al snel de maat der dingen. Zo las ik ergens in de uitkomsten van een onderzoek onder ouders dat ze zichzelf zien als goede opvoeders, maar de burens zijn dat – volgens diezelfde ouders – niet... Andere trefwoorden van postmodernisme laat ik ongenoemd, want dat zal te veel ruimte kosten.¹

Onze samenleving kenmerkt zich nadrukkelijk als een seculiere cultuur. Christelijke waarden en normen worden ontmanteld. De laatste herinnering aan de verzuiling dreigt een stille getuige te zijn in een museum. Het valt op dat (voor een deel) gereformeerden hieraan vrolijk meedoen, ik denk aan de naamsverandering van scholen, het *ND* en de G-organisaties. Samenvattend kun je zeggen dat onze samenleving ingrijpend is veranderd.

Het proces² ging van/naar:

- premodern: waarden en normen liggen vast en worden als vanzelf overgedragen van generatie op generatie (wetboek),
- modern: waarden en normen moeten uit jezelf komen, je wordt gestuurd door je eigen waarden (kompas). Je stelt je eigen regels op,³
- postmodern: je moet naar anderen kijken, je kiest steeds weer een ander onderwerp, persoon of situatie en daar ga je je dan op richten (radar).

Deze samenleving ontvangen wij als kinderen van God en daarin voeden wij onze kinderen op.

Een verdere verkenning

Jongeren staan in een belangrijke ontwikkelingsfase. Ze worden geconfronteerd met het leven en ze moeten zich daarin ontwikkelen tot een zelfstandig, verantwoordelijk en mondig persoon. Dit betekent dat ze moeten nadenken over onder andere: hun rol als man of vrouw; de acceptatie van zichzelf (lichaam, uiterlijk); aanvaarding van verantwoordelijkheid en verantwoord omgaan met bijvoorbeeld genotsmiddelen; relaties; het voorbereiden op een beroep; de voorbereiding op huwelijk en

gezin; lid-zijn van de samenleving; welke waarden ze willen nastreven en welk ethisch gedrag daarbij past.

De opsomming is niet compleet, maar geeft wel inzicht in de vragen die op jongeren afkomen. Werden waarden en normen vroeger min of meer gekopieerd van ouderen – ‘zo de ouden zongen, piepen de jongen’ –, dat is nu voorbij. Jongeren zoeken een eigen wereld en die moet tenminste losstaan van die van de volwassenen, soms juist haaks daarop. Dit wordt gerealiseerd door eigen kleding, nieuwe woorden (turbo en sms-taal), eigen muziek en contrasterend gedrag. Het moet vooral anders dan de volwassenen; elke generatie zijn eigen sensatie. Het ambivalente is dat

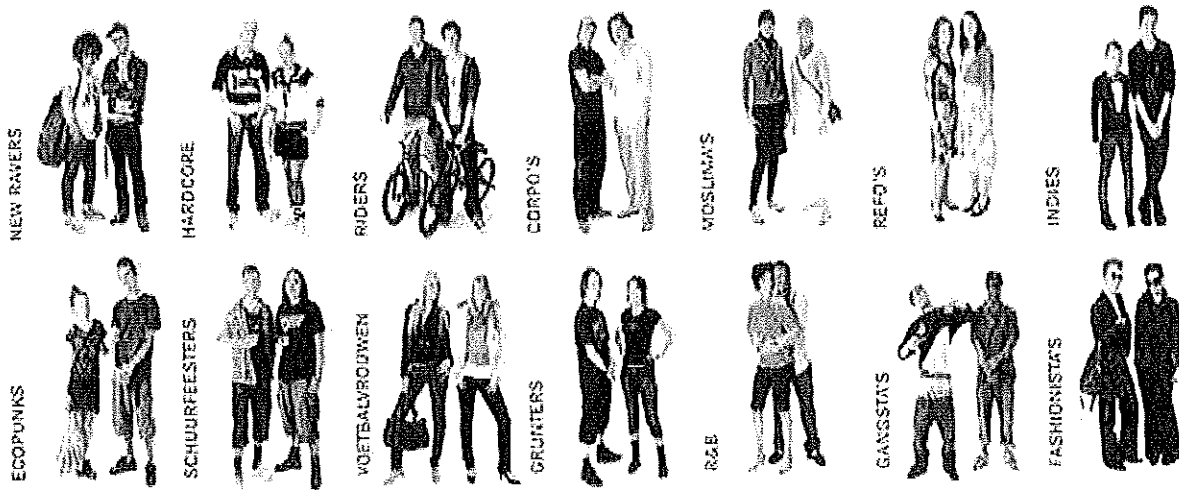
hier wat van en daar wat van, zo wil je ook in het leven staan. Je maakt zelf je boodschappenlijstje, je leven. Het maakbaarheidsideaal is groter (ook bij volwassenen) dan we denken. Hier komen vragen aan de orde als: wat word ik er beter van? Welke meerwaarde heeft het voor mij?

Een jongere van zestien jaar heeft gemiddeld per maand 109 euro vrij te besteden.⁴ Jongeren geven per jaar 1,1 miljard euro uit aan kleding, cosmetica, snacks, fris en alcohol. Deze bestedingsruimte is voor marketeers een reden om jongeren nadrukkelijk als doelgroep te benaderen. Veel jongeren hebben bijvoorbeeld een heel wat modernere en geavanceerdere mobiele telefoon dan menig volwassene.

Kenmerken

Hoe kun je de jeugdcultuur herkennen? Hierover is in de literatuur veel te vinden. Ik schets een algemene lijn. Zo hoop ik dat u zo een beetje grip krijgt op de jeugdcultuur. Jeugdcultuur is onder andere te herkennen aan:

- Een grote diversiteit; de veranderingen gaan enorm snel. Je kunt niet spreken van één jeugdcultuur. Er bestaan vele subculturen naast elkaar. Binnen vijf jaar is een bepaalde jeugdcultuur verouderd. Het geeft ook de tijdelijkheid aan van de jeugdcultuur.
- Groepsconformisme; jongeren vormen veelal ‘peergroups’ en daarin geldt een bepaalde code (voor muziek, kleding enz.). Binnen deze

Bron: Elsevier, mei 2008

pubers en adolescenten ouders wel heel belangrijk vinden. Ouders zijn nodig als referentie- en als identificatiefiguur. Leeftijdgenoten vormen een klankbord; zij bemoedigen, corrigeren en ondersteunen experimenten. Maar ouders zijn noodzakelijk om tot een goed doordacht en evenwichtig standpunt te komen. Populair gezegd: ouders dienen als schuurpaal in de identiteitsontwikkeling. Daar moeten ouders ook niet voor weglopen. Ouders die populair mee willen doen met de ‘ups and downs’ van de jeugd, bewijzen hun kinderen een slechte dienst.

Onze moderne samenleving is sterk markt- en mediagericht. Het supermarktgevoel is heersend. Zoals je in de supermarkt zelf je karretje volstopt;

De media bieden hiervoor graag hun diensten aan. Uit onderzoek blijkt dat de meeste jongeren zeven dagen per week op internet zitten. Per dag is dat gemiddeld drie uur achter de pc en ongeveer twee uur achter de tv. Internet wordt door veel jongeren ervaren als een wereldbrein. Miljarden gebruikers delen daar hun kennis en vrije tijd. Wie ergens last van heeft, gaat eerst op internet kijken en daarna met die kennis bewapend naar de huisarts.

Jeugdcultuur

Over de geschiedenis van de jeugdcultuur zijn verschillende publicaties verschenen.⁵ Elke typering zou hier tekortdoen aan de feitelijkheid en op dat punt voel ik mij ook niet competent.

groep is de sociale controle streng en hard: ‘wie foute kleren aanheeft, wordt buitengesloten.’

- Het feit dat ze reactief zijn op maatschappelijke ontwikkelingen; de protestbewegingen als flowerpower in de jaren zestig gaf uiting aan een gevoel van onbehagen en verontrusting. De politieke onverschilligheid van de jaren tachtig en negentig tackelden de bestaande tevredenheids-cultuur. De ‘skinheads’ en andere rechts-extremistische bewegingen reageerden op het opkomende neofascisme. Tegenwoordig zie je de antiglobalisten die reageren op de vertechnologisering en verzakelijking van de maatschappij.
- Experimenteren op veel fronten van het leven; vaak gaat men op zoek

naar een 'flow', een lekker gevoel. Dat probeert men op verschillende wijzen te vinden; er wordt geëxperimenteerd op het terrein van seksualiteit, genotsmiddelen en religieuze gevoelens. Het ritueel, de mystiek, de roes of extase hebben aantrekkingskracht. Die roes wordt ook zichtbaar in massamanifestaties als popfestivals, maar ook op een EO-Jongerendag. Het geeft de deelnemers het 'lekkere gevoel' boven jezelf uit te stijgen.

- e. Extreme uitingen; jongeren zoeken de grenzen op en zoeken daarbij vaak de confrontatie. Je merkt het bijvoorbeeld aan taalgebruik. Korte kreten en oneliners zijn populair. Deze zijn soms vulgair, ordinair, grof en provocerend. Je ziet ook uitersten. Kleding is soms sexy (disco), maar bij anderen juist helemaal niet (alto). Het extreme vraagt om reactie en tekent de zoektocht naar een eigen identiteit.
- f. Het paradoxale of dialectische; ze hebben iets vernieuwends, maar tegelijk ook iets conservatiefs. Het is grensoverschrijdend gedrag en tegelijk terug naar hoe men vroeger deed. Bijvoorbeeld 'de punkers': zij droegen soldatenkistjes en camouflagebroeken, maar gingen tegelijk de barricaden op tegen het gezag en tegen het militaire apparaat.
- g. Internationalisatie en daardoor vermenging van culturen; de wereld is klein geworden. Dat merk je bijvoorbeeld aan bepaalde ontwikkelingen die uit Amerika en Afrika naar Europa komen en andersom. Wat ver is, lijkt lekker, mooi en aantrekkelijk.

Naar mijn indruk is de jeugdcultuur de laatste jaren minder ideologisch en maatschappijkritisch geworden. Door de commercialisering is een bepaalde stijl pas echt aantrekkelijk (en lonend) wanneer een groot publiek dat wil en draagt. De invloed van de moderne media en hun marketing kan moeilijk onderschat worden.

Jeugdcultuur en de kerk

De jeugd van de kerk, onze kinderen, leven in deze tijd. Een belangrijke en lastige vraag is: hoe gaan we met de

jongeren om? De opvoeding staat onder spanning. Menige ouder en kerkenraad vragen zich af: hoe nemen we onze jeugd mee in de dienst aan God? Hoe ziet de nieuwe generatie van de kerk eruit? De jongeren van vandaag zijn de ouders van morgen.

Onlangs hoorde ik iemand spreken over de 'onmacht van de opvoeders'. Jongeren schakelen gemakkelijk tussen thuis - kerk - school - sportclub enz., maar hoe maak je aan hen duidelijk dat het leven één is?

Het is gemakkelijk hier nog vele vragen aan toe te voegen, maar antwoorden geven is lastiger.

De oplossing wordt soms gezocht door 'out-of-the-boxdenken'. Laat de bestaande structuren los. Geef de creatieve geest van jongeren de ruimte, want hun geest heeft een onvoorstelbaar potentieel. Begin in de kerk dus niet bij de Bijbel en de belijdenis, maar bij de jongere zelf. Ouderen moeten luisteren en zo kan de kerk in de 21^e eeuw ook een nieuwe generatie genereren.

Deze richting wijs ik af. Het past in het moderne maakbaarheidsdenken en het hoort bij de individualisering van de samenleving, maar het staat haaks op het bijbels onderwijs. Bij de doopvont hebben de ouders zich verplicht dit kind te leren geloven.⁶ Daarbij geldt ook de begrenzing: de opvoeding kan het Woord van God, kan de rijkdom van de genade in Christus brengen tot aan het hart, maar er niet in...

Aan de andere kant is nog geen antwoord gegeven op de vraag hoe je wel de jongeren moet begeleiden naar hun geestelijke volwassenheid. Jeugdonderzoeker dr. J. de Kock van de Driestar-educatief wees in een lezing op het risico dat de kerk loopt met de oproep aan jongeren om kritiekloos de traditie van de kerk te aanvaarden. Hij wees op twee risico's. In de eerste plaats vervreemd je zo jongeren van de traditie, want die komt bij hen als wereldvreemd over, of je vervreemdt jongeren van de huidige cultuur, want die blijkt onverenigbaar met de eigen geloofsovertuiging.⁷

Komen opvoeders en kerken nu in een spagaat? Blijkt hier de onmacht van de opvoeders?

Naar mijn indruk is deze vraag te somber. Wel raken we hier een belangrijk

punt en daarom is het goed kennis te nemen van de kenmerken van de jeugdcultuur. De verschillende verschijningsvormen wisselen snel, maar de grondstructuur van de puberteit verandert niet zo snel.

Het lijkt mij belangrijk dat christelijke opvoeders – daarbij betrek ik ook de kerken – grondig gaan nadenken over het jeugdbeleid. Naar mijn indruk is er vaak sprake van een fragmentarisch beleid. Jeugdbeleid begint bij de geboorte. De eerste levensfase van een kind kenmerkt zich door: leren is mee- en nadoen. Het kind is aangewezen op opvoeding; het is hulpbehoevend. Dit geldt voor de verzorging, maar ook voor het ontdekken van de wereld. Dit wordt het socialisatieproces genoemd.⁸ Voor veel mensen geldt dat – hoeveel afstand men later ook neemt van de cultuur van zijn jeugd – de resultaten van die tijd hun hele leven merkbaar blijven. Hier worden fundamentele en basale leereffecten gerealiseerd.⁹ Daar moet je als gemeente van Christus mee rekenen en erover praten met de (jonge) ouders.

Na het eigen maken van de regels en gewoonten komt de spannende fase van het kritisch bevragen. 'Waarom doen we dat zo?' Een gezonde groei naar volwassenheid kenmerkt zich doordat het aangeleerde getoetst wordt op houdbaarheid, bruikbaarheid en geloofwaardigheid. Hiervoor is noodzakelijk dat het kind de regels en goede gewoonten kent. Leren gaat vooraf aan het reflecteren. Je kunt de vraag stellen of de catechese niet te laat start. We doen dat nu rond 12 jaar, maar ontwikkelingspsychologisch gezien is een jaar of 9 goed te verdedigen. Daar moet dan ook echt geleerd worden: het overdragen van kennis, regels en gewoonten.¹⁰ De Bijbel spreekt ook over het inprenten / inscherpen van de kennis bij kinderen (Deut. 6:7).

In de puberteitsjaren zal vanuit de aangereikte kennis een open communicatie met jongeren moeten worden aangegaan. Daar moet ruimte en een open oor zijn voor de vragen en twijfels. De multiculturele en -religieuze samenleving laat een veelkleurigheid zien, maar stelt ons en onze kinderen ook voor vele nieuwe vragen. Het is van groot belang

dat daarvoor aandacht, tijd en ruimte wordt geboden. Bijvoorbeeld de nieuwe spiritualiteit proclameert een aantrekkelijkheid en geheimzinnigheid die voor jongeren verleidelijk kan zijn (experimenteren).

Dit stelt hoge eisen aan de opvoeders, zeker aan de catecheten. Zij worden geconfronteerd met kinderen die vragen om een verantwoording van de traditie en daarnaast zullen ze bestookt worden met nieuwe vragen. Vragen waarop niet meteen een antwoord voorhanden zal zijn. Laat staan dat ze gemakkelijk verbonden kunnen worden met de eigen traditie en het christelijk geloof. Hier mogen we uitdagingen formuleren en biddend mogen we die vragen onderzoeken. Dat vraagt kennis van onze tijd en cultuur. Bezitten we, als opvoeders, die kennis wel voldoende? Het vraagt ook om bijbelstudie en bijbelkennis, en ook hier stel ik die vraag: nemen we dat voldoende serieus? Kennis van de belijdenisgeschriften verschaalt, terwijl daarin een rijke schat ligt die alleen tot schade van jezelf en je kinderen ongelezen kan blijven."

Ontzuiling, secularisatie en de multi-religiositeit noodzaken ons de geloofs-opvoeding opnieuw te doordenken. De antwoorden van onze eigen opvoeding kunnen niet gekopieerd worden. De inhoud kan blijven staan, maar ze zullen in nieuwe taal geformuleerd moeten worden ten behoeve van het socialisatieproces van ons kind.

Afrondend

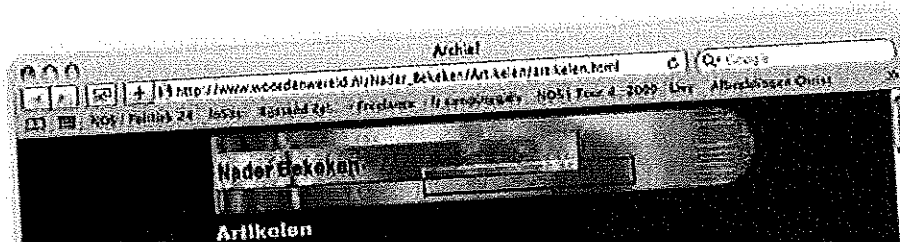
Jongeren gaan in de groei naar de volwassenheid door belangrijke levensfasen heen. Christelijke opvoeders en in het verlengde daarvan de kerk doen er verstandig aan die levensfasen goed te doordenken, te volgen en daarin adequaat te participeren. Daarvoor zal in veel gevallen een (ver)nieuw(d) beleidsplan moeten worden ontwikkeld, met voldoende oog voor context van de tijd en de benodigde professionalisering van de catecheet.

Dit vraagt gemeentebreed ook aandacht. Ouders moeten beseffen hoe wezenlijk de eerste opvoedingsfase is en zullen doordrongen moeten zijn van het feit dat juist in die fase parate (geloofs) kennis aangeleerd moet worden. De kinderen die de Heer aan onze zorg heeft toevertrouwd, mogen we zo laten zien hoe rijk Gods beloften zijn. We mogen ze die beloften aanreiken; helpen doordenken en toe-eigenen. Dit in afhankelijkheid van en met gebed om de krachtige werking van Gods Geest. Zo mag het eeuwenoude evangelie en de daarop gegronde gereformeerde belijdenis tot klinken en praxis komen in de 21^e eeuw.

Noten:

- 1 Wie hierover meer wil lezen, kan o.a. terecht bij het rapport van de WRR: *Waarden, normen en de last van het gedrag*, 2003, www.wrr.nl.

- 2 De duiding komt van David Riesman, *The Lonely Crowd*, 1950.
- 3 Goede illustratie is I. Kant met zijn categorische imperatief (een regel is geldig wanneer jij vindt dat die voor iedereen goed is).
- 4 NIBUD, scholierenonderzoek 2006/2007.
- 5 Bijv. dr. Jos de Kock e.a., *Jong, mores en sores van jongeren van nu*, 2010; Jeroen Boschma en Inez Groen, *Generatie Einstein. Communiceren met jongeren van de 21^e eeuw*, 2007; drs. A. de Munck, *Jeugdcultuur en onderwijs*, 2004; dr. Tom ter Bogt e.a., *Wilde jaren, een eeuw jeugdcultuur*, 2000.
- 6 Breder heb ik dit uitgewerkt in mijn: *Ik zie je*, hfdst. 2, *Woord en Wereld*, nr. 83.
- 7 Dr. J. de Kock op een studiedag in Gouda, 27 mei 2009, weergegeven uit eigen aantekeningen.
- 8 Meer hierover: dr. J. de Kock, 'Jongeren, moraal en kerk', in: *Jong*, p. 66v.
- 9 De marketing weet dit ook: merkvastheid wordt al jong bepaald; meer hierover *Generatie Einstein*, p. 3.
- 10 J. Waterink, *Theorie der opvoeding*, p. 139.
- 11 P.A. van der Ploeg, *Het lege testament*, p. 142 stelt: 'vaak lukt het ouders niet om de gereformeerde betekenissen, normen en waarden zinvol te beargumenteren en te legitimeren in de discussie met hun kind.'

Artikelen uit oudere jaargangen blijven beschikbaar!

Als redactie willen we graag artikelen uit vorige jaargangen, die nog van belang (kunnen) zijn, voor de lezers en andere belangstellenden beschikbaar houden. De mogelijkheid om artikelen van tenminste twee jaar geleden op te vragen is er via www.woordenwereld.nl. Door te klikken op Nader Bekeken, Archief kunt u uit een aantal nummers downloaden.

Verder zijn trefwoordenregisters op alle voorgaande jaargangen te vinden op www.woordenwereld.nl, onder Nader Bekeken.

Kruisak - Kleine groepen (G. van Duijn)

Jaargang 15 nr 9 (september 2008)
Korte boekbespreking - Christendom en gratiek (H. J. Bouter)
Kruisak - GS en NGK (H. J. C. J. Wierstra)

Jaargang 16 nr 7-8 (juli-augustus 2008)